

**TURUN
YLIOPISTO**
Oikeustieteellinen
tiedekunta

KKO 2014:54 ja olosuhdetahallisuuden ongelmallisuus lapsiin kohdistuneissa seksuaalirikoksissa

OTMU1058–3009 Rikosoikeuden yleiset opit
ON-työ

Laatija:
Emma Mäkikokko

28.5.2024

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

ON-työ

Oppiaine: Rikosoikeus

Tekijä: Emma Mäkikokko

Otsikko: KKO 2014:54 ja olosuhdetahallisuuden ongelmallisuus lapsiin kohdistuneissa seksuaalirikoksissa

Ohjaaja: Tatu Hyttinen

Sivumäärä: VII + 21 sivua

Päivämäärä: 28.5.2024

Korkein oikeus on viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana antanut useita olosuhdetahallisuutta koskevia ennakkoratkaisuja, joissa tahallisuutta on arvioitu todennäköisyyskriteerin avulla. Korkein oikeus ei ole toistaiseksi tinkinyt todennäköisyyskriteerin soveltamisesta minkään rikostyyppin kohdalla, joten todennäköisyystahallisuuden voidaan katsoa vakiintuneen olosuhdetahallisuuden alarajaksi. Vaikka lainkäytön yhtenäisyyden ja ennakoitavuuden kannalta onkin järkevää arvioida tahallisuutta samalla tavalla rikostyyppistä riippumatta, todennäköisyysarviointi voi tiettyjen rikostyyppien kohdalla johtaa kriminaalipoliittisesti ongelmallisiin lopputuloksiin.

Tutkielmani tavoitteena on tuoda esille nykyiseen olosuhdetahallisuusmalliin liittyviä ongelmia lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten kohdalla. Hyödynnän tutkielmassani erityisesti lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevaa ratkaisua KKO 2014:54, jonka tahallisuusarvioinnin lopputulosta voi mielestäni pitää korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön valossa perusteltuna, vaikkakin kriminaalipoliittisesti ongelmallisena. Pohdin tutkielmassani myös sitä, olisiko tuottamuksen kriminalisointi toimiva ratkaisu havaitsemiini ongelmiin tämän rikostyyppin kohdalla. Luonteeltaan tutkielmani on rikoslainopillinen, joten siinä hyödynnetään lähteinä rikoslakia ja sen esitöitä, olosuhdetahallisuutta koskevaa oikeuskäytäntöä ja oikeuskirjallisuutta. Sitä voi kuitenkin pitää kriminaalipoliittisesti suuntautuneena, sillä pyrin tutkielmassani suodattamaan kriminaalipolitiikan arvopäämäärät rikosoikeuden systematiikkaan.

Ratkaisusta KKO 2014:54 on havaittavissa, että rajatapauksissa, joissa lapsi on lähellä 16 vuoden suojaikärajaa eikä tapaamisolosuhteista tai lapsen ulkonäöstä ole pääteltävissä, että lapsi on suojaikärajaa nuorempi, tahallisuusvastuu ei ole riittävän kattava. Väite perustuu ensinnäkin siihen, että todennäköisyysarvioinnin seurauksena teko jää tietyissä olosuhteissa säännönmukaisesti rankaisematta. Toiseksi tahallisuusvastuuseen liitetty selonottovelvollisuus ei ole riittävän laaja oletettujen tiedonsaantivaikeuksien takia. Tilannetta ei auta myöskään se, että korkein oikeus on pidättyväinen soveltamaan tarkoituksellisen tietämättömyyden konstruktioita edellä kuvatuissa rajatapauksissa. Näin ollen esitän ratkaisuvaihtoehdoksi tuottamuksen kriminalisointia, joka laskisi lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten puuttumiskynnystä. Vaikka tuottamuksen kriminalisointia voitaisiin pitää seksuaalirikoslainsäädännön tavoitteiden valossa toivottavana muutoksena, sen toteuttamiseen liittyy paljon käytännön haasteita, joihin olisi tulevaisuudessa hyvä syventyä tarkemmin.

Asiasanat: olosuhdetahallisuus, seksuaalirikokset, tuottamus, kriminalisointi

Sisällys

KKO 2014:54 ja olosuhdetahallisuuden ongelmallisuus lapsiin kohdistuneissa seksuaalirikoksissa	I
Lähteet.....	IV
Lyhenteet	VII
1 Johdanto	1
2 Olosuhdetahallisuus Suomen rikosoikeudessa	3
3 Olosuhdetahallisuuden ongelmakohdat lapsiin kohdistuneissa seksuaalirikoksissa	6
3.1 Ratkaisu KKO 2014:54	6
3.2 Todennäköisyystahallisuus olosuhdetahallisuuden alarajana	7
3.3 Selonottovelvollisuus	9
3.3.1 Selonottovelvollisuuden ja olosuhdetahallisuuden yhteensovittaminen.....	9
3.3.2 Selonottovelvollisuuden laajuus.....	11
3.4 Tarkoituksellinen tietämättömyys	13
4 Tuottamuksen kriminalisointi lapsiin kohdistuneissa seksuaalirikoksissa	15
4.1 Tuottamuksen kriminalisoinnin perusteet.....	15
4.2 Tuottamusvastuun muotoileminen.....	17
4.3 Tuottamuksen kriminalisoinnin keskeiset ongelmakohdat.....	19
5 Yhteenveto	21

Lähteet

Kirjallisuus

Backman, Eero – Timonen, Pekka (toim.), KKO:n ratkaisut kommentein 1998–2022.

Alma Talent Oy 2016–2022 (KKO:n ratkaisut kommentein 1998–2022/tekijä).

Frände, Dan, Yleinen rikosoikeus. Suom. Markus Wahlberg. Edita Publishing Oy 2005.

Frände, Dan, Onko viimeinen sana sanottu olosuhdetahallisuudesta? Defensor Legis 2/2010, s. 157–165.

Frände, Dan – Hyttinen, Tatu – Kallio, Heikki – Korkka-Knuts, Heli – Matikkala, Jussi – Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Viljanen, Pekka – Wahlberg, Markus, Keskeiset rikokset. 5., uudistettu painos. Edita Publishing Oy 2023 (Keskeiset rikokset/tekijä).

Hyttinen, Tatu, Olosuhdetahallisuuden vakioitu alaraja – oikeusturvaa vai korkeimman oikeuden retoriikkaa? Defensor Legis 6/2016, s. 916–933.

Hyttinen, Tatu, Rahanpesu ja rikosvastuu: teoria ja käytäntö. Alma Talent Oy 2021.

Karkkulainen, Jussi, Kohti vaarattomampaa tahallisuussäännöstä – olosuhdetahallisuus rikoslakiin? Oikeus 2/2023, s. 103–124.

Koponen, Pekka, Talousrikokset rikos- ja rikosprosessioikeuden yhtymäkohdassa. Suomalainen lakimiesyhdistys 2004.

Koponen, Pekka, Ongelmallinen olosuhdetahallisuus meillä ja Yhdysvalloissa – ovatko systematiikka ja yhdenvertaisuus ylläpidettävissä? Defensor Legis 1/2007, s. 37–53.

Korkka-Knuts, Heli – Frände, Dan – Helenius, Dan, Yleinen rikosoikeus. 3., uudistettu painos. Edita Publishing Oy 2020.

Leskinen, Minni, Uusi pohjoismainen seksuaalirikosoikeus? – Ruotsin lainsäädännöllisten valintojen hyödynnettävyydestä Suomessa. Lakimies 3–4/2020, s. 373–399.

Matikkala, Jussi, Tahallisuudesta rikosoikeudessa. Suomalainen lakimiesyhdistys 2005.

Rankinen, Juho, Rikosoikeudellisesta huolimattomuudesta ja huolesta rikosoikeuteen. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 2020.

Tapani, Jussi, Olisiko nyt sanottu viimeinen sana olosuhdetahallisuuden alarajasta?

– KKO 2012:66 ja seksuaalipalveluiden ostamisen rangaistavuus. Defensor Legis 5/2012, s. 607–619.

Tapani, Jussi, Seksuaalipalvelujen oston rangaistavuus – tuottamusvastuuta vai jotain muuta? Defensor Legis 4/2015, s. 680–694.

Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Hyttinen, Tatu, Rikosoikeuden yleinen osa: vastuuoppi. 3., uudistettu painos. Alma Talent Oy 2019.

Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti - Kemppinen, Heikki, Rikosoikeus: rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano. 4., uudistettu painos. Alma Talent Oy 2022.

Vihriälä, Helena, Tahallisuuden näyttäminen. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 2012.

Virallislähteet

HE 6/1997 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi.

HE 44/2002 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

HE 229/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 20 luvun 8 §:n muuttamisesta.

HE 13/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle seksuaalirikoksia koskevaksi lainsäädännöksi.

LaVM 28/2002 vp. Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

Regeringens proposition 2017/18:177. En ny sexualbrottslagstiftning byggd på frivillighet.

Oikeustapaukset

Korkein oikeus

KKO 2001:13

KKO 2001:97

KKO 2001:117 (Ään.)

KKO 2006:64

KKO 2010:88

KKO 2012:66

KKO 2013:17 (Ään.)

KKO 2013:55

KKO 2013:82

KKO 2014:54

KKO 2015:66

KKO 2015:84

KKO 2016:92 (Ään.)

Ruotsin korkein oikeus (Högsta domstolen)

NJA 2022 s. 826

Lyhenteet

BrB	brottsbalken
HE	hallituksen esitys
KKO	korkein oikeus
LaVM	lakivaliokunnan mietintö
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
Prop.	regeringens proposition
RL	rikoslaki (39/1889)
vp	valtiopäivät
Ään.	äänestysratkaisu

1 Johdanto*

Korkein oikeus on viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana antanut useita olosuhdetahallisuutta koskevia ratkaisuja, joissa tahallisuutta on arvioitu todennäköisyyskriteerin avulla.¹ Tahallisuusarviointi perustui todennäköisyysarviointiin myös lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevassa ratkaisussa KKO 2014:54. Kyseisessä tapauksessa vastaaja oli ollut lokakuun lopussa sukupuoliyhteydessä 15-vuotiaan lapsen kanssa. Vastaaja oli tiennyt lapsen syntymävuoden, mutta ei kuitenkaan sitä, ettei lapsi ollut täyttänyt 16 vuotta. Korkein oikeus katsoi, ettei vastaaja ollut toiminut tahallisesti, sillä hän ei voinut tekohekellä pitää varsin todennäköisenä, että lapsi on vielä 15-vuotias.² Koska myös edellä mainituissa ennakkoratkaisuissa tahallisuutta on arvioitu todennäköisyyskriteerin avulla, tahallisuusarvioinnin lopputulosta voidaan tässä tapauksessa pitää perusteltuna, vaikkakin kriminaalipoliittisesti ongelmallisena.

Tutkielmani tavoitteena on tuoda esiin olosuhdetahallisuuteen liittyviä ongelmakohtia lapsiin kohdistuneissa seksuaalirikoksissa korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 2014:54 avulla. Näin ollen pääasiallinen tutkimuskysymykseni on, millaisia ongelmia nykyiseen olosuhdetahallisuusmalliin liittyy lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten kohdalla. Päädyn luonnollisesti sivuamaan myös sitä, soveltuuko olosuhdetahallisuusmalli sellaisenaan lapsiin kohdistuneisiin seksuaalirikoksiin. Koska lainkäytön yhtenäisyyden näkökulmasta olisi ongelmallista, jos tahallisuuden käsite vaihtelisi rikostyypeittäin, tarkoitukseni on pohtia, voitaisiinko tuottamuksen kriminalisoinnin avulla puuttua olosuhdetahallisuusmallin synnyttämiin ongelmiin tämän rikostyyppin kohdalla. Tutkielmassani keskitytään ainoastaan lapsiin kohdistuneisiin seksuaalirikoksiin³, eikä siinä ole siten tarkoitus tutkia olosuhdetahallisuuden toimivuutta muiden rikostyyppien kohdalla.

*Tämä notaarityö perustuu Emilia Suokkaan kanssa rikosoikeuden yleisten oppien erikoistumisjaksolla laadittuun seminaarityöhön.

¹ Ks. esim. KKO 2006:64, kohta 8; KKO 2012:66, kohta 32; KKO 2013:55, kohdat 35 ja 39; KKO 2016:92 (Ään.), kohta 15.

² KKO 2014:54, kohdat 15–18.

³ Lapsiin kohdistuneilla seksuaalirikoksilla tarkoitetaan tutkielmassani ainoastaan rikoslain 20 luvun 12–16 §:ssä rangaistavaksi säädettyjä tekoja. Rajanveto on perusteltavissa sillä, että kyseiset rikokset ovat tekotavaltaan samantyyppisiä ja niitä koskee 16 vuoden suojaikäraja, jolla pyritään suojaamaan lapsen itsemääräämisoikeutta ja henkilökohtaista koskemattomuutta sekä lapsen terveyttä ja turvallista kehitystä.

Käyn tutkielmassani ensin läpi, miten olosuhdetahallisuus on kehittynyt nykyiseen muotoonsa. Koska olosuhdetahallisuuden alarajasta on aikanaan käyty oikeuskirjallisuudessa kiivasta keskustelua, tarkoitukseni on esitellä tässä yhteydessä myös olosuhdetahallisuuden alarajaksi esitettyjä vaihtoehtoisia tahallisuusmalleja. Jätän nämä kuitenkin maininnan varaan, sillä en pidä olosuhdetahallisuusmallin muuttamista tällä hetkellä realistisena. Tämän jälkeen pureudun tarkemmin korkeimman oikeuden ratkaisuun KKO 2014:54. Ratkaisun avulla nostan esille olosuhdetahallisuuden keskeisimpiä ongelmakohtia lapsiin kohdistuneissa seksuaalirikoksissa. Lopuksi pohdin, olisiko tuottamuksen kriminalisointi toimiva ratkaisu havaitsemiini ongelmiin lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten kohdalla.

Tutkielmani on rikoslainopillinen.⁴ Sitä voi kuitenkin pitää kriminaalipoliittisesti suuntautuneena, sillä pyrin tutkielmassani suodattamaan kriminaalipoliitiikan arvopäämäärät rikosoikeuden systematiikkaan.⁵ Koska tarkoitukseni on arvioida olosuhdetahallisuutta nimenomaan ratkaisun KKO 2014:54 valossa, tulen hyödyntämään tutkielmassani erityisesti kyseisen ratkaisun perusteluja. Sen lisäksi tukeudun muuhun olosuhdetahallisuutta koskevaan oikeuskäytäntöön, rikoslakiin ja sen esitöihin sekä oikeustieteessä esitettyihin argumentteihin.

⁴ Rikoslainopillisesta tutkimuksesta ks. Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 13–15.

⁵ Ks. Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 20.

2 Olosuhdetahallisuus Suomen rikosoikeudessa

Rikoslain 3 luvun 6 §:n tahallisuusmääritelmä koskee seuraustahallisuutta. Lainkohdassa on otettu kantaa siihen, milloin tekijä on aiheuttanut tunnusmerkistön mukaisen seurauksen tahallaan. Seurausrikosten ohella on kuitenkin olemassa myös tekorikoksia, joiden rangaistavuus ei edellytä seurauksen aiheutumista.⁶ Tahallisuusarvioinnissa ei tällöin sovelleta seuraustahallisuutta koskevaa lainkohtaa, vaan katse suunnataan korkeimman oikeuden kehittämään tahallisuusmääritelmään. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö (RL 20:16) on hyvä esimerkki tekorikoksesta, johon sovelletaan seuraustahallisuuden sijaan korkeimman oikeuden muotoilemaa olosuhdetahallisuutta. Rikosoikeudelliseen vastuuseen asettaminen edellyttää tällöin sitä, että tekijä on pitänyt tekohetkellä varmana tai varsin todennäköisenä, että teko kohdistuu alle 16-vuotiaaseen lapseen.

Rikoslain yleisen osan uudistamisen yhteydessä hallitus esitti, että seuraus- ja olosuhdetahallisuus kirjattaisiin lakiin. Hallitus piti rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen näkökulmasta ongelmallisena, ettei tahallisuutta ollut määritelty laissa, vaikka se on yksi syyksiluettavuuden muodoista ja näin ollen kiistatta yksi tärkeimmistä rikosoikeudellista vastuuta määrittävistä käsitteistä.⁷ Hallitus päätyi esittämään tahallisuuden määritelmäksi seuraavaa: ”Teko on tahallinen, jos rikoksen tunnusmerkistön toteutuminen vastaa sitä, mitä tekijä on teon hetkellä tarkoittanut taikka pitänyt varmana tai varsin todennäköisenä.”⁸

Hallituksen esityksessä olosuhdetahallisuuden alaraja määriteltiin samalla tavalla kuin seuraustahallisuuden alin aste, todennäköisyystahallisuus. Näin ollen rikosoikeudelliseen vastuuseen asettamisen edellytyksenä olisi ollut se, että tekijä on pitänyt tunnusmerkistön mukaisten olosuhteiden käsilläoloa vähintään varsin todennäköisenä.⁹ Vaikka hallituksen esitys myötäili korkeimman oikeuden olosuhdetahallisuutta koskevaa ratkaisukäytäntöä¹⁰, lakivaliokunta ei tyytynyt olosuhdetahallisuuden määritelmään. Valiokunta oli huolissaan siitä, että todennäköisyystahallisuusmalli nostaisi talousrikosten tahallisuuskyynnystä, ja päätyi siten ehdottamaan, että laissa säädettäisiin vain seuraustahallisuudesta. Muutosehdotus johti

⁶ Jaottelusta teko-, vaarantamis- ja seurausrikoksiin ks. Korkka-Knuts – Frände – Helenius 2020, s. 116–120.

⁷ HE 44/2002 vp, s. 82.

⁸ HE 44/2002 vp, s. 276.

⁹ HE 44/2002 vp, s. 87.

¹⁰ Ks. esim. KKO 2001:13, KKO 2001:97 ja KKO 2001:117 (Ään.).

siihen, ettei olosuhdetahallisuutta kirjattu lakiin, vaan sen määrittäminen jätettiin tietoisesti korkeimman oikeuden tehtäväksi.¹¹

Lakivaliokunta kuitenkin totesi, että olosuhdetahallisuutta määriteltäessä on otettava huomioon tunnusmerkistöerehdystä koskeva säännös.¹² Kyseisen lainkohdan (RL 4:1) mukaan teko ei ole tahallinen, jos tekijä ei ole teon hetkellä selvillä kaikkien niiden seikkojen käsilläolosta, joita rikoksen tunnusmerkistön toteutuminen edellyttää, tai jos hän erehtyy sellaisesta seikasta. Korkein oikeus on tulkinnut valiokunnan tarkoittaneen tällä sitä, että tekijän on oltava tietoinen kaikista tunnusmerkistötekijöistä tai hänen on pidettävä niiden olemassaoloa vähintään varsin todennäköisenä, jotta tekoa voidaan pitää tahallisena.¹³ Näin ollen korkein oikeus on päätenyt ratkaisukäytännössään siihen, että olosuhdetahallisuutta määrittävä olla selvillä -fraasi määrittellään todennäköisyystahallisuuden mukaan.¹⁴

Korkeimman oikeuden kehittämä tulkintasääntö ei kuitenkaan vastaa täysin lainsäätäjän tahtoa. Lakivaliokunnan tarkoituksena ei selvästikään ollut olosuhdetahallisuuden alarajan asettaminen kaikkien rikostyyppien kohdalla näin korkealle, sillä se ei hyväksynyt hallituksen esitystä, jossa olosuhdetahallisuus määriteltiin nykyisen tulkintasäännön mukaisesti. Lakivaliokunnan mietintöä onkin tulkittu oikeuskirjallisuudessa siten, että selvillä olo voisi edellyttää vain 50 %:n tai sitä alhaisempaa subjektiivista todennäköisyyttä.¹⁵

Frände on esimerkiksi katsonut, että olosuhdetahallisuuden alaraja voisi määräytyä tasapainotahallisuuden mukaan. Tällöin tahallisuus edellyttäisi sitä, että tekijä on pitänyt tietyn tunnusmerkistötekijän käsilläolosta vähintään yhtä todennäköisenä kuin sitä, ettei se ole käsillä. Tasapainotahallisuutta sovellettaisiin luonnollisesti silloin, kun tekijä on pitänyt molempia vaihtoehtoja yhtä todennäköisinä, mutta myös silloin, kun tekijällä ei ole ollut käsitystä siitä, kuinka todennäköisiä eri vaihtoehdot ovat.¹⁶ Näin ollen malli soveltuisi erityisen hyvin tilanteisiin, joissa on kyse tarkoituksellisesta tietämättömyydestä. Mallia on kuitenkin kritisoitu oikeuskirjallisuudessa sen kapea-alaisuudesta. Koponen on esimerkiksi

¹¹ LaVM 28/2002 vp, s. 9–10.

¹² LaVM 28/2002 vp, s. 10.

¹³ Ks. esim. KKO 2006:64, kohdat 2,3 ja 8; KKO 2010:88, kohdat 61 ja 63; KKO 2012:66, kohdat 16 ja 32; KKO 2013:55, kohdat 30, 35 ja 39; KKO 2014:54, kohdat 14 ja 18; KKO 2016:92 (Ään.), kohta 15.

¹⁴ Ks. Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 291.

¹⁵ Frände 2005, s. 132–133.

¹⁶ Frände 2005, s. 133.

todennut, että tekijän mieltämän todennäköisyyden voidaan arvioida olleen tällaisessa tasapainotilassa vain niissä tilanteissa, joissa tekijällä ei ole ollut mitään tietoa vaihtoehtojen todennäköisyyksistä.¹⁷

Koponen on puolestaan tulkinnut lakivaliokunnan mietintöä siten, että se mahdollistaisi välinpitämättömyystahallisuuden asettamisen olosuhdetahallisuuden alarajaksi.¹⁸

Välinpitämättömyystahallisuuden mukaan tekijän on täytynyt tekohetkellä pitää jonkin tunnusmerkistötekijän käsilläoloa varteenotettavana mahdollisuutena ja suhtautua tähän mahdollisuuteen hyväksyvästi tai kvalifioituna välinpitämättömästi.¹⁹ Kvalifioitu välinpitämättömyys erottaa tässä yhteydessä tahallisuuden tuottamuksesta, koska se osoittaa, että tekijä on jättänyt säännöksellä suojattavan oikeushyvän päätöksenteossaan tietoisesti huomioimatta.²⁰ Tahallisuusmallia on kuitenkin perustellusti kritisoitu siitä, että tällaisen tahtoelementin toteennäyttäminen on äärimmäisen vaikeaa.²¹ Siitä huolimatta välinpitämättömyystahallisuus voisi soveltua hyvin lapsiin kohdistuneisiin seksuaalirikoksiin, sillä sen avulla tahallisuusarvioinnissa voitaisiin korostaa tekijän välinpitämättömyyden asennetta laissa säädettyä suojaikärajaa kohtaan. Tällöin ratkaisukäytännössä pystyttäisiin ottamaan säännöksillä suojattava oikeushyvä, lapsen turvallinen kehitys, paremmin huomioon.

Vaikka olosuhdetahallisuuden alarajasta on käyty paljon keskustelua rikosoikeuden yleisten oppien kokonaisuudistuksen jälkeen, voidaan kiistatta todeta, että korkeimman oikeuden kehittämä tulkintasääntö on nykyisin vakiintunut olosuhdetahallisuuden alarajaksi.²² Siitä huolimatta tämäkään tahallisuusmalli ei ole täysin ongelmaton. Seuraavaksi tarkastelen olosuhdetahallisuutta korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 2014:54 näkökulmasta ja nostan esille tahallisuusmalliin liittyviä perustavanlaatuisia ongelmia lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten kohdalla.

¹⁷ Koponen 2007, s. 50.

¹⁸ Koponen 2004, s. 113.

¹⁹ Matikkala 2005, s. 473.

²⁰ Koponen 2007, s. 49.

²¹ Vihriälä 2012, s. 67.

²² Ks. esim. Frände 2010, s. 165.

3 Olosuhdetahallisuuden ongelmakohdat lapsiin kohdistuneissa seksuaalirikoksissa

3.1 Ratkaisu KKO 2014:54

Korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2014:54 koskee lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä. Tekohetkellä voimassa olleen rikoslain 20 luvun 6 §:n mukaan lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön syyllistyy se, joka on sukupuoliyhteydessä 16 vuotta nuoremman lapsen kanssa, jos teko ei ole kokonaisuutena arvostellen törkeä.²³ Tapauksessa 21-vuotias A oli ollut sukupuoliyhteydessä 15-vuotiaan B:n kanssa, joka täytti tekovuonna 16 vuotta. A oli tiennyt B:n syntymävuoden, mutta ei kuitenkaan sitä, ettei tämä ollut vielä saavuttanut laissa määriteltyä suojaikärajaa. Näin ollen korkeimman oikeuden oli arvioitava, toimiko A tilanteessa tahallisesti.

Rikosoikeudelliseen vastuuseen asettaminen edellyttää lapsen seksuaalisen hyväksikäytön kohdalla tahallisuutta. Koska lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön sovelletaan olosuhdetahallisuutta, teon rangaistavuus edellyttää tekijän olleen selvillä siitä, että hän on sukupuoliyhteydessä alle 16-vuotiaan kanssa.²⁴ Korkeimman oikeuden oli täten pohdittava, oliko A voinut tekohetkellä pitää varsin todennäköisenä, että hän on sukupuoliyhteydessä alle 16-vuotiaan kanssa.

Korkein oikeus päätyi hylkäämään syytteen lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, sillä korkeimman oikeuden näkemyksen mukaan A ei voinut tekohetkellä vallinneissa olosuhteissa pitää varsin todennäköisenä, että B oli 16 vuotta nuorempi. Keskeistä tahallisuusarvioinnissa oli se, että teko tapahtui lokakuussa, jolloin A on voinut pitää todennäköisempänä sitä, että B on ehtinyt täyttää 16 vuotta kuin että hän on edelleen 15-vuotias. Lisäksi korkein oikeus otti tahallisuusarvioinnissa huomioon sen, että B näytti huomattavasti A:n 16-vuotiasta sisarta vanhemmalta. Korkein oikeus perusteli ratkaisuaan myös sillä, etteivät olosuhteet viitanneet siihen, että A olisi pyrkinyt tarkoituksellisesti pysymään tietämättömänä B:n iästä.

²³ Laki rikoslain muuttamisesta 563/1998. Nykyisen lainsäädännön nojalla ratkaisussa olisi tullut todennäköisesti sovellettavaksi lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan säännöksen (RL 20:16) sijaan lapsenraiskausta koskeva säännös (RL 20:12).

²⁴ HE 13/2022 vp, s. 75.

Tahallisuusarvioinnissa ei näin ollen annettu merkitystä sille, ettei A pyrkinyt selvittämään B:n tarkkaa syntymäaikaa.²⁵

KKO 2014:54 on merkittävä ennakkoratkaisu erityisesti lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten näkökulmasta, sillä ratkaisussa on otettu kantaa siihen, onko kumppanilla lähtökohtaisesti velvollisuutta ottaa selvää toisen iästä. KKO 2014:54 on tärkeä myös siitä syystä, että se täydentää korkeimman oikeuden ratkaisulinjaa, jossa olosuhdetahallisuutta on arvioitu todennäköisyyskriteerin avulla eri rikostyyppien kohdalla. Ratkaisusta havaitaan, että lapsiin kohdistuneissa seksuaalirikoksissa olosuhdetahallisuutta on arvioitava nimenomaan sen perusteella, onko tekijä pitänyt laissa säädetyn suojaikärajan rikkomista tekohetkellä varmana tai varsin todennäköisenä.²⁶

3.2 Todennäköisyystahallisuus olosuhdetahallisuuden alarajana

Olosuhdetahallisuuden alaraja määräytyy siis todennäköisyystahallisuuden mukaan. Tahallisuus edellyttää näin ollen sitä, että vastaaja on pitänyt tunnusmerkistötekijöiden käsilläoloa vähintään varsin todennäköisenä.²⁷ Vaikka termillä viitataan yli 50 %:n todennäköisyyteen²⁸, hallituksen esityksessä on korostettu, ettei tahallisuusarviointi edellytä tilastomatemattisia laskelmia. Sen sijaan tuomioistuimen on arvioitava tekijän näkökulmasta sitä, kuinka uskottavana hän on tunnusmerkistön täyttymistä tekohetkellä pitänyt.²⁹ Siitä huolimatta korkein oikeus on päätenyt antamaan useita ratkaisuja, joissa tahallisuusarviointi on perustunut puhtaasti objektiivisesti arvioitaviin seikkoihin, kuten tilastomatematiikkaan.³⁰

Korkein oikeus ei ole poikennut tästä toimintatavasta myöskään ratkaisun KKO 2014:54 kohdalla – vapauttava tuomio perustui nimittäin pitkälti laskennalliseen todennäköisyyteen. Tekoaikana oli objektiivisesti arvioiden todennäköisempää, että uhri olisi ollut 16-vuotias kuin että hän oli edelleen 15-vuotias.³¹ Korkein oikeus otti tahallisuusarvioinnissa kuitenkin huomioon myös sen, että vastaaja oli voinut pitää lasta yli 16-vuotiaana, koska

²⁵ KKO 2014:54, kohdat 15–18.

²⁶ Ks. KKO:n ratkaisut kommentein 1998–2022/Kukkonen 2016–2022, luku KKO 2014:54 Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja tietoisuus asianomistajan iästä.

²⁷ HE 44/2002 vp, s. 87.

²⁸ Matikkala 2005, s. 27–29.

²⁹ HE 44/2002 vp, s. 87.

³⁰ Ks. esim. todennäköisyystahallisuutta koskevat ratkaisut KKO 2013:82 ja KKO 2015:84.

³¹ KKO 2014:54, kohta 16.

käräjäoikeuden arvion mukaan lapsi näytti vastaajan 16-vuotiasta siskoa vanhemmalta.³² Vaikka tämä vaikuttaa näennäisesti vastaajan subjektiiviselta arviolta, se on kuitenkin tehty ”muiden silmin”.³³ Näin ollen tahallisuusarvioinnissa on tukeuduttu ainoastaan objektiivisesti perusteltaviin seikkoihin ja tekijän subjektiivinen arvio tunnusmerkistötekijän käsilläolosta on jätetty syrjään.

Tällainen tahallisuusarviointi ei luonnollisestikaan vastaa lainsäätäjän edellä kuvattua tahtoa. Siitä huolimatta korkeimman oikeuden päätöstä perustaa tahallisuusarviointi todennäköisyyslaskelmiin ja muihin objektiivisesti arvioitaviin seikkoihin voidaan pitää perusteltuna. Ensinnäkin on äärimmäisen haastavaa, käytännössä jopa mahdotonta, näyttää toteen, kuinka todennäköisenä vastaaja on jonkin tunnusmerkistötekijän käsilläoloa pitänyt.³⁴ Näyttövaikeuksien takia onkin huomattavasti järkevämpää arvioida tahallisuutta sellaisten seikkojen perusteella, jotka ovat objektiivisesti arvioitavissa. Tämä lisää luonnollisesti myös lainkäytön ennakoitavuutta, minkä takia oikeuskirjallisuudessa on päädytty pitämään objektiivisuutta ainoana käytännöllisesti ja teoreettisesti toimivana pohjana tahallisuusarvioinnille.³⁵

Vaikka todennäköisyyslaskelmiin perustuvaa tahallisuusarviointia pidetään yleisellä tasolla perusteltuna, lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten kohdalla tällainen tahallisuusarviointi voi kuitenkin johtaa kriminaalipoliittisesti ongelmallisiin ratkaisuihin. Se nimittäin asettaa loppuvuodesta syntyneet lapset muita heikompaan asemaan: teko jää säännönmukaisesti rankaisematta, jos tekijä on tiennyt lapsen täyttävän tekovuonna 16 vuotta, mutta teko on tapahtunut heinä-joulukuu välisenä aikana ennen kuin lapsi on täyttänyt 16 vuotta. Tämä perustuu siihen, että kesäkuun jälkeen tekijä voi aina pitää varsin todennäköisenä, että lapsi on ehtinyt täyttää 16 vuotta.³⁶ Puhtaasti tilastomatematiikkaan perustuvan tahallisuusarvioinnin takia tuomioistuimet eivät siis pysty rikosoikeudellisesti suojaamaan kaikkia alle 16-vuotiaita tasapuolisesti, mitä voidaan pitää lähtökohtaisesti varsin ongelmallisena. Käytännössä tämän tavoitteen saavuttaminen on tällä hetkellä mahdotonta, joten siinä ei ole luonnollisesti myöskään ratkaisun KKO 2014:54 kohdalla onnistuttu.

³² KKO 2014:54, kohta 15.

³³ Hyttinen 2016, s. 923.

³⁴ Vihriälä 2012, s. 68.

³⁵ Hyttinen 2016, s. 923.

³⁶ Ks. Hyttinen 2016, s. 922.

3.3 Selonottovelvollisuus

3.3.1 Selonottovelvollisuuden ja olosuhdetahallisuuden yhteensovittaminen

Lapsiin kohdistuneissa seksuaalirikoksissa rikosoikeudelliseen vastuuseen asettaminen edellyttää vastaajan olleen selvillä kumppanin iästä. Vastaja ei voi kuitenkaan vapautua vastuusta sen perusteella, ettei hän tiennyt kumppanin olleen 16 vuotta nuorempi, jos teko-olosuhteet edellyttivät kumppanin iän selvittämistä. Korkeimman oikeuden mukaan vanhemmalla henkilöllä on nimittäin vastuu siitä, että kumppani on yli 16-vuotias, mikä saattaa tietyissä tilanteissa ja olosuhteissa johtaa myös selonottovelvollisuuden syntymiseen.³⁷

Selonottovelvollisuutta on kuitenkin vaikea sovittaa yhteen olosuhdetahallisuuden kanssa. Nykyinen olosuhdetahallisuusmalli perustuu mieltämisteoriaan, jonka mukaan tahallisuusarvioinnissa on keskityttävä siihen, millä todennäköisyydellä tekijä on mieltänyt jonkin olosuhteen olleen käsillä. Tahtoteorioiden näkökulmasta ei ole puolestaan riittävää arvioida, mitä tekijä on tekohetkellä mieltänyt, vaan tahallisuusarvioinnissa on korostettava sitä, miten tekijä on mieltämäänsä suhtautunut. Tahallisuus edellyttää tahtoteoreetikoiden mukaan sitä, että tekijä on suhtautunut hyväksyvästi tai välinpitämättömästi siihen, saako hän menettelyllään aikaan rikostunnusmerkistön täyttymisen vai ei.³⁸ Näin ollen edellä mainittu välinpitämättömyystahallisuusmalli on hyvä esimerkki tahtoteoriaan perustuvasta tahallisuusmallista.

Selonottovelvollisuus istuu luontevammin tahtoteoriaan perustuviin tahallisuusmalleihin, sillä selonottovelvollisuuden laiminlyönti osoittaa tekijän suhtautuneen hyväksyvästi tai välinpitämättömästi tunnusmerkistön täyttymiseen.³⁹ Kun tahallisuusarvioinnissa painotetaan tekijän selonottovelvollisuutta, astutaankin aina vain kauemmaksi todennäköisyysarviointiin perustuvasta mieltämisteoriasta ja lähestytään tekijän välinpitämättömyyttä korostavaa tahtoteoriaa. Vaikka tahallisuusarviointi ei ole enää vuosikymmeniin perustunut tahtoteoriaan, sillä on selonottovelvollisuuden myötä edelleen keskeinen rooli kotimaisessa oikeuskäytännössä.⁴⁰

³⁷ KKO 2014:54, kohta 11.

³⁸ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 277. Ks. mieltämis- ja tahtoteorioista laajemmin Matikkala 2005, s. 459–475.

³⁹ Koponen 2004, s. 120.

⁴⁰ Hyttinen 2016, s. 928.

Oikeuskäytännössä olosuhdetahallisuuden alarajan on katsottu määräytyvän todennäköisyystahallisuuden mukaan. Selonottovelvollisuuden soveltaminen kuitenkin laskee olosuhdetahallisuuden alarajaa. Selonottovelvollisuuden soveltaminen johtaa nimittäin siihen, että tahallisuusvaatimus voi täytyä myös tilanteissa, joissa tekijä on mieltänyt olosuhteen käsilläolon varsin epätodennäköiseksi. Hyttinen onkin nostanut esille, että selonottovelvollisuuden korostaminen johtaa väistämättä siihen, ettei olosuhdetahallisuudella ole vakioitua alarajaa.⁴¹ Näin ollen hän on todennut olosuhdetahallisuuden alarajan olevan lähinnä korkeimman oikeuden retoriikkaa, eikä se ole hänen mukaansa niinkään tuomioistuimia oikeudellisesti sitova oikeusohje.⁴² Jos todellisuudessa vaadittaisiin aina yli 50 %:n subjektiivista todennäköisyyttä, selonottovelvollisuutta olisi käytännössä mahdotonta sovittaa yhteen nykyisen tahallisuusmallin kanssa.⁴³

Tällä hetkellä selonottovelvollisuuden laiminlyönnin rangaistavuus johtaa siihen, että tekijä voidaan tuomita tahallisesta rikoksesta, vaikkei hän ole tekohetkellä ollut selvillä kaikkien niiden seikkojen käsilläolosta, joita rikoksen tunnusmerkistön toteutuminen edellyttää. Tämä on ongelmallista, sillä olosuhdetahallisuus edellyttää vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan nimenomaan sitä, että tekijä on ollut selvillä tunnusmerkistötekijöiden käsilläolosta eli toisin sanoen mieltänyt tunnusmerkistötekijöiden käsilläolon vähintään varsin todennäköiseksi.⁴⁴ Selonottovelvollisuuden laiminlyönti johtaa näin ollen tilanteeseen, jota voidaan pitää tahallisuuden perustavan selvillä olemisen vastakohtana.⁴⁵ Täten on perusteltua pohtia, miksi selonottovelvollisuuden laiminlyönti johtaa tahallisuusvastuuseen eikä ainoastaan huolellisuusvelvollisuuden rikkomiseen perustuvaan tuottamusvastuuseen.

Vaikka selonottovelvollisuus istuu huonosti mieltämisteoriaan perustuvaan olosuhdetahallisuusmalliin, selonottovelvollisuuden korostaminen on kriminaalipoliittisesti perusteltua. Selonottovelvollisuus luo tahallisuusarviointiin joustovaraa, jonka hyödyntäminen johtaa olosuhdetahallisuuskysymyksissä kriminaalipoliittisesti järkevämpiin ratkaisuihin.⁴⁶ Selonottovelvollisuuden avulla pystytään esimerkiksi puuttumaan tehokkaasti

⁴¹ Hyttinen 2016, s. 928.

⁴² Hyttinen 2016, s. 924.

⁴³ Koponen 2004, s. 120.

⁴⁴ Hyttinen 2016, s. 924. Ks. myös Hyttinen 2021, s. 394–395.

⁴⁵ Matikkala 2005, s. 248.

⁴⁶ Hyttinen 2016, s. 933.

tilanteisiin, joissa tekijä pyrkii tarkoituksellisesti pysymään tietämättömänä tunnusmerkistön kannalta relevanteista olosuhteista.

3.3.2 Selonottovelvollisuuden laajuus

Korkein oikeus on ratkaisun KKO 2014:54 perusteluissa todennut, että kumppanin iän tarkempi selvittäminen on joissain tilanteissa ja olosuhteissa tarpeen.⁴⁷ Yleistä selonottovelvollisuutta ei näin ollen lapsiin kohdistuneissa seksuaalirikoksissa ole, vaan selonottovelvollisuuden olemassaolo ja laajuus vaihtelee tapauskohtaisesti. Korkein oikeus ei ole tästä syystä myöskään suoranaisesti todennut, milloin tekijän voidaan katsoa täyttäneen sanotun velvollisuutensa. Ratkaisun perusteluissa on kuitenkin viitattu hallituksen esitykseen, jonka mukaan tahallisuutta ei poista pelkästään se, että lapsi on ilmoittanut tekijälle olevansa yli 16-vuotias, jos tekijä on voinut esimerkiksi lapsen kehitysvaiheen tai tapaamisolosuhteiden perusteella päätellä lapsen olleen suojaikärajaa nuorempi.⁴⁸ Näin ollen selonottovelvollisuus on asetettu tietyissä tilanteissa suhteellisen korkealle: pelkästään kumppanin iän kysyminen ei täytä selonottovelvollisuutta ainakaan tilanteessa, jossa lapsi näyttää selvästi alle 16-vuotiaalta.

Tässä tapauksessa vastaaja ei ollut kysynyt lapsen ikää. Korkein oikeus kuitenkin katsoi, ettei vastaaja ollut laiminlyönyt selonottovelvollisuuttaan, sillä hän oli voinut lapsen ulkoisen olemuksen ja tekoajankohdan perusteella päätellä lapsen olleen yli 16-vuotias.⁴⁹ Ratkaisusta onkin havaittavissa, että selonottovelvollisuuden syntyminen ja sen laajuus perustuu lapsiin kohdistuneissa seksuaalirikoksissa pitkälti lapsen ulkoisen olemuksen arviointiin. Tämä on ongelmallista siinä mielessä, että lapset ja nuoret kehittyvät eri tahtiin. Näin ollen lapsi, joka ei ole ylittänyt suojaikärajaa, voi perustellusti näyttää yli 16-vuotiaalta. Tässäkin tapauksessa vastaaja tiesi, että lapsi voi olla alle 16-vuotias, vaikka lapsen iäksi arvioitiin ulkoisen olemuksen perusteella yli 16 vuotta. Koska vastaajalle ei siitä huolimatta asetettu tarkempaa selonottovelvollisuutta kumppanin iästä, voidaan luonnollisesti päätyä seuraavaan johtopäätökseen: mitä nuoremman näköinen lapsi on, sitä paremmin tulee varmistua siitä, että hän on ylittänyt suojaikärajan. Toisaalta tässä yhteydessä on myös otettava huomioon tekoajankohdan vaikutus tahallisuusarviointiin. Olisiko selonottovelvollisuus asetettu

⁴⁷ KKO 2014:54, kohta 11.

⁴⁸ HE 6/1997 vp, s. 182. Hallituksen esityksessä puhutaan 15 vuoden suojaikärajasta. Lakiin kuitenkin kirjattiin 16 vuoden suojaikäraja, joka oli myös tekoahetkellä voimassa.

⁴⁹ KKO 2014:54, kohta 16.

korkeammalle, jos teko olisikin tapahtunut lokakuun sijaan heinäkuussa ja lapsi olisi silloinkin näyttänyt vastaajan 16-vuotiasta siskoa vanhemmalta?

Vaikka laissa kuvatuista seksuaalisista teoista aiheutuu yleensä fyysisesti ja henkisesti enemmän vahinkoa nuoremmille lapsille⁵⁰, on muistettava, että suojaikärajan tarkoituksena on turvata myös vanhempia lapsia. Hallituksen esityksessä onkin nostettu esille, että seksuaalirikos voi lapsen kehitystason mukaan aiheuttaa vanhemmalle lapselle yhtä paljon vahinkoa kuin nuoremmalle lapselle.⁵¹ Vaikka on hyvä, että selonottovelvollisuuden avulla pystytään rikosoikeudellisesti suojelemaan nuorempia lapsia, ratkaisukäytännössä pitäisi pystyä ottamaan paremmin huomioon myös vanhemmat lapset ja ne, jotka näyttävät ikäistään vanhemmilta. Näin ollen on luonnollista kysyä, onko selonottovelvollisuuden täyttymisen kynnys asetettu heidän kohdallaan liian matalalle. Tässäkin tapauksessa vastaajalta olisi voinut vaatia lapsen iän tarkempaa selvittämistä, koska vastaaja oli tietoinen siitä, että lapsi voi olla alle 16-vuotias. Nyt vastaajan ei edellytetty edes kysyvän lapsen ikää.

Seksuaalirikossääntelyn tavoitteena on turvata lapsen häiriötön kehitys ja suojata lapsen seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja henkilökohtaista koskemattomuutta.⁵² Nämä ovat kaikki tärkeitä tavoitteita, joiden täysimääräiseen toteutumiseen tuomioistuinten on ratkaisukäytännössään pyrittävä. Seksuaalirikoslainsäädännön tavoitteet puoltaisivatkin sitä, että selonottovelvollisuus asetettaisiin yleisesti nykyistä korkeammalle. Tällä hetkellä selonottovelvollisuuden täyttymisen kynnys vaikuttaa olevan tietyissä tilanteissa varsin matalalla ja näin ollen tuomitsemiskynnys on puolestaan turhan korkealla. Toisaalta seksuaaliseen kanssakäymiseen voi liittyä tiedonsaantivaikeuksia⁵³, minkä takia selonottovelvollisuutta ei voi myöskään asettaa liian korkealle; tekijällä on oltava tosiasiaassa mahdollisuus selvittää menettelynsä oikeellisuus. Toisintoimimismahdollisuus muodostaakin teoriassa uloimman rajan selonottovelvollisuuden laajuudelle.⁵⁴

Kaiken kaikkiaan ratkaisusta KKO 2014:54 on havaittavissa, että selonottovelvollisuus soveltuu huonosti nykyiseen olosuhdetahallisuusmalliin. Mitä korkeammalle selonottovelvollisuus asetetaan, sitä matalammalle olosuhdetahallisuuden alaraja putoaa.

⁵⁰ Ks. HE 13/2022 vp, s. 156–157.

⁵¹ HE 13/2022 vp, s. 125.

⁵² HE 13/2022 vp, s. 43.

⁵³ KKO 2014:54, kohta 11.

⁵⁴ Koponen 2004, s. 52.

Vaikka selonottovelvollisuuden soveltaminen on kriminaalipoliittisesti perusteltua, lainkäytön ennakoitavuuden ja yhtenäisyyden näkökulmasta on kuitenkin ongelmallista, että sen soveltaminen johtaa olosuhdetahallisuuden alarajan häilyvyyteen.⁵⁵ Nämä ovatkin sellaisia seikkoja, jotka puolestaan puoltaisivat selonottovelvollisuuden soveltamisesta pidättäytymistä tahallisuusarvioinnissa.

3.4 Tarkoituksellinen tietämättömyys

Selonottovelvollisuuden rinnalla korkein oikeus on kiinnittänyt ratkaisussa KKO 2014:54 huomiota tarkoitukselliseen tietämättömyyteen. Tarkoituksellisessa tietämättömyydessä on kyse siitä, että tekijä pyrkii välttämään rikosoikeudellisen vastuun pysymällä tietämättömänä rikostunnusmerkistön kannalta relevanteista olosuhteista. Tietämättömyys tällaisten seikkojen käsilläolosta ei kuitenkaan riitä poistamaan tahallisuutta, sillä oikeuskäytännössä tarkoituksellinen tietämättömyys on rinnastettu tietämiseen.⁵⁶

Korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2006:64 on yksi tärkeimmistä tarkoituksellisista tietämättömyyttä koskevista ennakkoratkaisuista. Tapauksessa vastaajat olivat kuljettaneet toimeksiantajaltaan saamiensa ohjeiden mukaisesti reppua, joka oli sisältänyt suuren määrän amfetamiinia. Vastaajat kiistivät olleensa tietoisia repussa kuljetetun huumausaineen määrästä, laadusta ja vaarallisuudesta. Korkeimman oikeuden arvioitavana oli, toimivatko vastaajat tällöin tahallisesti. Korkein oikeus katsoi, että vastaajien oli täytynyt repun koon ja painon perusteella päätellä, että huumausainetta oli suuri määrä. Lisäksi korkein oikeus katsoi, että vastaajilla olisi ollut tosiasiallisesti mahdollisuus selvittää tai ainakin huomattavalla todennäköisyydellä arvata hallussa pitämänsä huumausaineen laatu. Näissä olosuhteissa tietämättömyyttä huumausaineen laadusta voitiin korkeimman oikeuden mukaan pitää tarkoituksellisena, eikä tämän tyylinen tietämättömyys riittänyt poistamaan vastaajien tahallisuutta.⁵⁷ Näin ollen korkein oikeus katsoi, että vastaajat olivat tietäneet tai pitäneet varsin todennäköisenä, että heillä oli hallussaan suuri määrä erittäin vaarallista huumausainetta, minkä johdosta heidät tuomittiin törkeistä huumausainerikoksista.⁵⁸

⁵⁵ KKO 2012:66, kohta 14; KKO 2013:17 (Ään.), kohta 32.

⁵⁶ Koponen 2007, s. 43.

⁵⁷ KKO 2006:64, kohdat 6–7.

⁵⁸ KKO 2006:64, kohta 8.

Edellä kuvattu ennakkopäätös on nostettu esille myös tarkastelemassani ratkaisussa KKO 2014:54. Tässä tapauksessa vastaaja oli ollut tietoinen lapsen syntymävuodesta, jonka perusteella hän oli voinut päätellä lapsen olevan joko 15- tai 16-vuotias. Vastaaja ei kuitenkaan yrittänyt selvittää lapsen tarkkaa syntymäaikaa ennen sukupuoliyhteyttä. Vastaaja olisi voinut esimerkiksi suoraan kysyä lapsen ikää, mutta hän oli jättänyt sen tekemättä. Korkeimman oikeuden mukaan asiassa ei kuitenkaan ollut kyse tapauksen KKO 2006:64 tavoin siitä, että vastaaja olisi tarkoituksella pysynyt tietämättömänä rikostunnusmerkistön kannalta relevanteista olosuhteista.⁵⁹ Korkein oikeus nimittäin huomautti, että seksuaalisessa kanssakäymisessä kumppanin iän luotettava selvittäminen voi olla haastavaa.⁶⁰ Näin ollen korkein oikeus ei pitänyt lapsen iän selvittämistä yksinkertaisena toisin kuin huumaisaineen määrän ja laadun selvittämistä tapauksessa KKO 2006:64. Ratkaisuista onkin pääteltävissä, että se, kuinka helposti tunnusmerkistötekijän käsilläolo on selvitettävissä, vaikuttaa tarkoituksellisen tietämättömyyden arviointiin.

Ratkaisusta KKO 2014:54 on tulkittavissa, että korkein oikeus on pidättyväinen soveltamaan tarkoituksellisen tietämättömyyden konstruktiota lapsiin kohdistuneissa seksuaalirikoksissa tiedonsaantivaikeuksien takia.⁶¹ Näin on kuitenkin vain sellaisissa rajatapauksissa, joissa lapsi on lähellä 16-vuoden suojaikärajaa eikä tapaamisolosuhteiden ja lapsen ulkonäön perusteella ole selvästi pääteltävissä, ettei lapsi ole ylittänyt suojaikärajaa. Korkein oikeus on perustellut tiedonsaantivaikeuksia sillä, ettei kumppanin sanaan voi aina luottaa.⁶² Se ei ole kuitenkaan tarkemmin perustellut sitä, miksei vastaaja olisi voinut tässä tapauksessa luottaa siihen, mitä kumppani olisi hänelle kertonut. Lapsi oli kuitenkin luotettavasti kertonut syntymävuotensa, joten en näe perusteita sille, ettei hänen sanaansa olisi voinut iän osalta luottaa.

Tarkoituksellisen tietämättömyyden rinnastaminen tietämiseen on yleisellä tasolla toimiva ratkaisu olosuhdetahallisuuden perustavanlaatuisen ongelmaan. Lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten kohdalla konstruktio ei ole kuitenkaan tehokas, sillä korkein oikeus on pidättyväinen soveltamaan sitä edellä kuvatuissa rajatapauksissa oletettujen tiedonsaantivaikeuksien takia. Näin ollen tahallisuuskyynnys säilyy lapsiin kohdistuneissa seksuaalirikoksissa tarkoituksellisen tietämättömyyden konstruktioista huolimatta korkealla.

⁵⁹ KKO 2014:54, kohta 17.

⁶⁰ KKO 2014:54, kohta 11.

⁶¹ Ks. Leskinen 2020, s. 394.

⁶² KKO 2014:54, kohta 11.

4 Tuottamuksen kriminalisointi lapsiin kohdistuneissa seksuaalirikoksissa

4.1 Tuottamuksen kriminalisoinnin perusteet

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty olosuhdetahallisuuden alarajaksi useita erilaisia tahallisuusmalleja, joista olen maininnut esimerkkeinä tasapaino- ja välinpitämättömyystahallisuuden. Korkein oikeus on kuitenkin vahvistanut, että olosuhdetahallisuuden alaraja määräytyy todennäköisyystahallisuuden mukaan. Vaikka olosuhdetahallisuusmalliin liittyy erityisesti lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten kohdalla paljon ongelmia, tahallisuusmallin vaihtaminen ei ole realistista. Korkein oikeus on nimittäin säännönmukaisesti soveltanut todennäköisyystahallisuutta olosuhdetahallisuuden alarajana⁶³, eikä se ole tinkinyt todennäköisyyskriteerin soveltamisesta minkään rikostyyppin kohdalla.⁶⁴ Näin ollen olosuhdetahallisuuden alarajan voidaan katsoa vakiintuneen oikeuskäytännössä siten, ettei sen muuttaminen ole nykyisten argumenttien nojalla tarkoituksenmukaista.

Toisaalta olosuhdetahallisuuden alarajan laskeminen lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten kohdalla voisi olla nykykäytännön valossa perusteltua. Koska rikosoikeuden yleisten oppien kokonaisuudistuksessa olosuhdetahallisuuden määritelmä jätettiin rikoslain ulkopuolelle, rikosoikeudellinen laillisuusperiaate ei suoranaisesti rajoittaisi olosuhdetahallisuuden rikostyyppikohtaista tulkintaa.⁶⁵ Lainkäytön yhtenäisyyden ja ennakoitavuuden kannalta on kuitenkin järkevämpää pitäytyä korkeimman oikeuden nykyisessä linjassa, jossa tahallisuutta arvioidaan todennäköisyystahallisuuden mukaan rikostyyppistä riippumatta.

Ratkaisussa KKO 2012:66 korkein oikeus arvioi mahdollisuutta laskea olosuhdetahallisuuden alarajaa seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön kohdalla.⁶⁶ Vaikka todennäköisyystahallisuudesta poikkeaminen olisi voinut olla perusteltua⁶⁷, korkein oikeus päätyi pitäytymään kehittämässään ratkaisulinjassa. Ratkaisun KKO 2012:66 myötä havaittiin, että seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan säännöksen

⁶³ Ks. esim. KKO 2006:64, kohdat 2,3 ja 8; KKO 2010:88, kohdat 61 ja 63; KKO 2012:66, kohdat 16 ja 32; KKO 2013:17 (Ään.), kohdat 34 ja 39; KKO 2013:55, kohdat 30, 35 ja 39; KKO 2014:54, kohdat 14 ja 18; KKO 2015:66, kohta 25; KKO 2016:92 (Ään.), kohta 15.

⁶⁴ Hyttinen 2016, s. 917.

⁶⁵ Ks. Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 161.

⁶⁶ KKO 2012:66, kohdat 10–16.

⁶⁷ Ks. Tapani 2012, s. 611.

(RL 20:8) soveltamiskynnys oli asettunut oikeuskäytännössä korkeammalle kuin lakia hyväksyttäessä oli tarkoitus.⁶⁸ Näin ollen hallituksen esityksessä päädyttiin esittämään ratkaisuvaihtoehdoksi tuottamuksellisen tekemuodon kriminalisointia. Nykyisin rikokseen voikin syyllistyä myös silloin, jos tekijällä on ollut tietoonsa tulleiden, ihmiskaupaan tai paritukseen viittaavien piirteiden perusteella syytä epäillä seksuaalipalveluita myynyttä henkilöä ihmiskaupan tai parituksen kohteeksi.⁶⁹

Ratkaisun KKO 2014:54 nojalla voidaan todeta, että oikeuskäytännössä lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten tuomitsemiskynnys on asetettu oletettujen tiedonsaantivaikeuksien takia tarpeettoman korkealla tilanteissa, joissa uhri on lähellä 16 vuoden suojaikärajaa. Tahallisuusvastuu ei ole tällöin lapsen iän osalta riittävän kattava. Koska olosuhdetahallisuusmallin muuttaminen ei ole nykytilanteessa tarkoituksenmukaista, on perusteltua pohtia, olisiko tuottamuksen kriminalisointi ratkaisu edellä kuvattuun ongelmaan tämänkin rikostyyppin kohdalla. Tuottamuksen kriminalisoinnin myötä teon rangaistavuus ei enää edellyttäisi tietoisuutta rikostunnusmerkistön kannalta relevanteista olosuhteista. Langettavaan tuomioon riittäisikin se, että tekijän olisi pitänyt tietää olevansa sukupuoliyhteydessä alle 16-vuotiaan kanssa.⁷⁰

Käytännössä tuottamuksen kriminalisointi tarkoittaisi sitä, että lapsiin kohdistuneisiin seksuaalirikoksiin voisi jatkossa syyllistyä myös huolimattomuudella. RL 3:7.1:n mukaan ”tekijän menettely on huolimaton, jos hän rikkoo olosuhteiden edellyttämää ja häneltä vaadittavaa huolellisuusvelvollisuutta, vaikka hän olisi kyennyt sitä noudattamaan”. Tuottamussäännös pitää sisällään objektiivisen ja subjektiivisen elementin. Objektiivinen elementti viittaa siihen, onko tekijä toiminut häneltä vaadittavan huolellisuusvelvoitteen mukaisesti.⁷¹ Tämän arvioinnissa voidaan käyttää apuna huolellisen toimijan mallia, jossa tekijän toimintaa verrataan siihen, miten ammattinsa, koulutuksensa ja yleisen elämäkokemuksen puolesta samassa asemassa ollut huolellinen malli-ihminen olisi toiminut.⁷² Subjektiivinen elementti viittaa puolestaan tekijän kykyyn ja mahdollisuuteen

⁶⁸ HE 229/2014 vp, s. 5.

⁶⁹ HE 229/2014 vp, s. 9.

⁷⁰ Rankinen 2020, s. 300.

⁷¹ Rankinen 2020, s. 407; Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 316.

⁷² Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 321–322.

toimia huolellisuusvelvoitteen edellyttämällä tavalla. Tekijällä tuleekin olla todellinen toisintoimimismahdollisuus, jotta hänet voidaan tuomita tuottamuksellisesta teosta.⁷³

Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistuksessa lapsen ikää koskevaa tuottamusvastuuta harkittiin, mutta sitä ei kuitenkaan pidetty tarpeellisena. Hallituksen esityksessä päätöstä perusteltiin sillä, että seksuaaliseen tekoon ryhtyvällä on jo nykyisin varsin kattava vastuu siitä, että kumppani on täyttänyt 16 vuotta. Hallituksen esityksen mukaan tuottamuksen kriminalisointi olisikin johtanut turhan laajaan huolellisuusvelvollisuuteen, koska nykykäsityksen mukaan edes iän kysyminen ei riitä poistamaan tahallisuutta.⁷⁴ Ratkaisusta KKO 2014:54 tekemiäni havaintojen valossa rohkenen kuitenkin olla eri mieltä. Hallituksen esityksestä poiketen katsonkin, että tuottamuksellisen tekemuodon kriminalisoinnille olisi olemassa hyväksyttävä peruste ja painava yhteiskunnallinen tarve.

4.2 Tuottamusvastuun muotoileminen

Seksuaalirikosten kohdalla tuottamuksen kriminalisointi on melko harvinaista, mutta ei kuitenkaan täysin epätavallista: Suomessa seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön ja Ruotsissa lapsiin kohdistuneisiin seksuaalirikoksiin voi syyllistyä tuottamuksella. Lisäksi Ruotsissa on mahdollista syyllistyä raiskaukseen törkeällä tuottamuksella. Näistä saadun esimerkin mukaan lapsiin kohdistuneet seksuaalirikokset voitaisiin säätää rangaistavaksi myös silloin, kun tekijällä on ollut syytä epäillä lapsen olevan alle 16-vuotias taikka silloin, kun tekijä ei ole huolimattomuuttaan tai törkeää huolimattomuuttaan ollut selvillä lapsen iästä.⁷⁵

Edellä todettiin, että Suomessa seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön voi syyllistyä tuottamuksella. RL 20:8.3:n mukaan seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä tuomitaan se, joka tekee pykälässä tarkoitetun teon, vaikka hänellä on ollut syytä epäillä henkilön olleen parituksen tai ihmiskaupan kohteena. Syytä epäillä -kynnys on poikkeuksellinen tuottamuskynnys, mikä on vaikeuttanut sen täsmällisen sisällön määrittelyä.⁷⁶ Tapani on nostanut esille, että seksikaupan kohteena olevan henkilön

⁷³ Tapani – Tolvanen – Kempainen 2022, s. 56–57; Rankinen 2020, s. 407–408.

⁷⁴ HE 13/2022 vp, s. 75–76.

⁷⁵ HE 13/2022 vp, s. 75.

⁷⁶ Keskeiset rikokset/Hyttinen – Tapani 2023, s. 617. Tällä hetkellä syytä epäillä -kynnys sisältyy ainoastaan seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön ja tuottamuksellisen kätkemisrikoksen (RL 32:4) tunnusmerkistöihin.

hyväksikäyttöä koskeissa lainvalmisteluasiakirjoissa syytä epäillä -kynnys on esitetty poikkeuksellisen tulkinnanvaraisesti eikä niistä täysin selviä, miten tuottamusvastuu on ymmärretty. Lakiesityksestä ei ilmenekään, mitä tuottamusvastuun perustavalla huolellisuusvelvoitteen rikkomisella käytännössä tässä yhteydessä tarkoitetaan.⁷⁷ Näin ollen herää kysymys, muuttaako syytä epäillä -kynnys rikossäännöstä ylipäänsä tuottamukselliseksi vai onko siinä todellisuudessa kyse vain tahallisuusvaatimukseen tehdystä helpotuksesta.⁷⁸

Tapani on myös arvioinut, että syytä epäillä -kynnys voisi johtaa seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytössä varsin ankaraan tuottamusvastuuseen, sillä seksuaalipalveluita ostaneet henkilöt voitaisiin käytännössä aina asettaa rikosoikeudelliseen vastuuseen, jos pystytään osoittamaan, että myyjä on ollut parituksen tai ihmiskaupan kohteena ja tekijällä olisi ollut pienikin mahdollisuus selvittää toimintansa lainmukaisuus.⁷⁹ Täten on myös pohdittava sitä, voisiko syytä epäillä -kynnys johtaa lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikostenkin kohdalla turhan ankaraan tuottamusvastuuseen vai olisiko se tämän rikostyyppin kohdalla toimiva rajanvetomalli rangaistavan ja rankaisemattoman teon välillä.

Vaihtoehtoinen tapa tuottamusvastuun muotoilemiseen löytyy Ruotsin seksuaalirikoslainsäädännöstä. Ruotsissa lapsiin kohdistuneisiin seksuaalirikoksiin syyllistyy myös se, joka on ollut huolimaton sen suhteen, ettei kumppani ole saavuttanut laissa säädettyä suojaikärajaa (BrB 6 kap. 13 §). Tuottamussäännöstä ei ole siis sisällytetty jokaiseen yksittäiseen rikostunnusmerkistöön, vaan kyseinen pykälä kattaa kaikki alaikäisiin kohdistuneet seksuaalirikokset. Tuottamusvastuu voi syntyä lainkohdan perusteella sekä tiedostetun että tiedostamattoman tuottamuksen pohjalta.⁸⁰ Esimerkiksi ratkaisussa NJA 2022 s. 826 vastaaja tuomittiin lapsenraiskauksesta tiedostamattoman tuottamuksen perusteella, koska tekijä ei ollut epäillyt olevansa sukupuoliyhteydessä alle 15-vuotiaan kanssa, vaikka hänen olisikin pitänyt niin tehdä.⁸¹ Suomessakin tuottamusvastuu kattaa lähtökohtaisesti sekä tiedostetun että tiedostamattoman tuottamuksen.⁸² Koska tiedostamaton tuottamus on

⁷⁷ Tapani 2015, s. 684–685.

⁷⁸ Tapani 2015, s. 693–694.

⁷⁹ Tapani 2015, s. 685.

⁸⁰ Prop. 2017/18:177, s. 88.

⁸¹ NJA 2022 s. 826, kohdat 36–41.

⁸² Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 330–335.

huomattavasti helpompi yhdistää tällaiseen huolimattomuuspykälään kuin syytä epäillä - kynnnykseen⁸³, vastaavanlainen pykälä voisi olla toimiva myös Suomessa.

Viimeisimpänä on pohdittava sitä, olisiko tekijältä edellytettävä törkeää tuottamusta. Näin on esimerkiksi Ruotsissa, jossa raiskaus on rangaistavaa myös törkeän tuottamuksen perusteella (BrB 6 kap. 1a §). RL 3:7.2:n mukaan tuottamuksen törkeys ratkaistaan kokonaisarvioinnin perusteella, jossa otetaan huomioon muun ohella rikotun huolellisuusvelvollisuuden merkittävyys, vaarannettujen etujen tärkeys ja loukkauksen todennäköisyys sekä riskinoton tietoisuus. Tuottamusvastuun rajaaminen törkeään huolimattomuuteen mahdollistaisi myös muiden tekoon ja tekijään liittyvien olosuhteiden huomioimisen kokonaisarvostelussa, mikä lisäisi vastaajan oikeusturvaa.⁸⁴ Törkeän tuottamuksen kriminalisointi voisi olla toimiva ratkaisu myös lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten kohdalla siitä syystä, ettei se johda yhtä laajaan huolellisuusvelvoitteeseen kuin perusmuotoinen tuottamus. Toisaalta tällöin herää kysymys, laajentaisiko tuottamuksen kriminalisointi todellisuudessa teon rangaistavuuden alaa toivotulla tavalla.

4.3 Tuottamuksen kriminalisoinnin keskeiset ongelmakohdat

Vaikka olen sitä mieltä, että tuottamuksen kriminalisoinnille olisi lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten kohdalla olemassa painavat perusteet, sen toteuttaminen ei ole käytännössä kovinkaan yksinkertaista. Tarkoitukseni onkin nostaa seuraavaksi esille tuottamuksen kriminalisointiin liittyviä keskeisiä ongelma-kohtia tarkastelemani rikostyyppien kohdalla. Käytännön syistä tuottamuksen kriminalisointiin liittyvien ongelmien syvällisempi analysointi on kuitenkin jätettävä tutkielmani ulkopuolelle.

Lapsiin kohdistuneissa seksuaalirikoksissa huolellisuusvelvollisuuden rikkominen tarkoittaa käytännössä selonottovelvollisuuden laiminlyöntiä, jossa on kyse siitä, ettei tekijä ole ottanut selvää kumppaninsa iästä, vaikka olosuhteet olisivat sitä edellyttäneet. Vaikka selonottovelvollisuus istuu luontevasti tuottamusvastuuseen⁸⁵, selonottovelvollisuuden laiminlyönti johtaa nykykäytännön mukaan tahallisuusvastuuseen. Selonottovelvollisuuden

⁸³ Tiedostamattomaan tuottamukseen liittyvistä ongelmista seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytössä ks. Tapani 2015, s. 684.

⁸⁴ Leskinen 2020, s. 395.

⁸⁵ Ks. Karkkulainen 2023, s. 110.

laiminlyönnin yhdistäminen tahallisuusvastuuseen hämärtää tahallisuuden ja tuottamuksen välistä rajanvetoa, koska se laskee tietoisuuden tasoa, mitä tahallisuudelta edellytetään.

Tuottamuksen kriminalisoinnin myötä voisikin olla käytännössä vaikeaa tehdä rajanveto tahallisen ja tuottamuksellisen tekemuodon välillä.⁸⁶ Näin olisi erityisesti silloin, jos tuottamuvastuun katsottaisiin edellyttävän törkeää tuottamusta.⁸⁷ Tällöin olisi vaarana, että tuomioistuimissa annettaisiin herkemmin lievempiä tuomioita tuottamuksellisesta teosta, vaikka nykykäytännön mukaan tekijä voitaisiin tuomita selonottovelvollisuuden laiminlyönnin johdosta tahallisesta teosta. Hyttinen on kuitenkin rahanpesun yhteydessä todennut, että tekijä on lähtökohtaisesti tuomittava tuottamuksellisen tekemuodon sijaan tahallisesta tekemuodosta, jos häntä moititaan selonottovelvollisuuden laiminlyönnistä.⁸⁸

Tuottamuksellisen tekemuodon säätämisen tarkoituksena ei ole myöskään kehittää niin sanottua rangaistusautomaattia, jossa vastaaja tuomitaan tuottamuksellisesta tekemuodosta vain sen perusteella, että tekijän tahallisuus on jäänyt näyttämättä toteen. Tämä voisi muodostua ongelmaksi erityisesti silloin, jos päädyttäisiin kriminalisoimaan törkeä tuottamus. Hyttinen onkin rahanpesun kohdalla arvioinut, että oikeuskäytännössä voidaan herkästi sivuuttaa törkeän huolimattomuuden kriteerit ja tuomita vastaaja tuottamuksellisesta teosta vain sen perusteella, että olosuhdetahallisuus on jäänyt näyttämättä toteen.⁸⁹

Viimeinen ongelmakohta liittyy lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten puuttumiskynnyksen madaltumiseen. Jos lakiin kirjattaisiin syytä epäillä -kynnys, on mahdollista, että aivan mitätön epäily siitä, että lapsi on alle 16-vuotias, johtaa rikosvastuuseen. Näin ollen tuottamuksen kriminalisoinnin vaarana on, että huolellisuusvelvoite muodostuu liian laajaksi. Tässä yhteydessä on muistettava, ettei tuottamuksen kriminalisointi saa johtaa ankaraan vastuuseen, jossa tekijää rangaistaan, vaikkei hänellä olisi ollut mahdollisuutta toimia toisin.⁹⁰ Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa lapsi on valehdellut iästään eikä tekijällä ole ollut mahdollisuutta varmistua siitä, pitääkö lapsen kertoma paikkaansa. Vapauttava tuomio edellyttäisi tässä tilanteessa kuitenkin myös sitä, että tapaamisolosuhteista tai lapsen kehitystasosta ei ole voinut päätellä lapsen olleen ilmoittamaansa ikää nuorempi.

⁸⁶ Tämä olisi laillisuusperiaatteen näkökulmasta ongelmallista. Ks. esim. KKO 2013:17 (Ään.), kohta 32.

⁸⁷ Näin tuottamuksellisesta rahanpesusta Hyttinen 2021, s. 566.

⁸⁸ Hyttinen 2021, s. 573.

⁸⁹ Hyttinen 2021, s. 570.

⁹⁰ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 339–346.

5 Yhteenveto

Tutkielmassani olen havainnut, että olosuhdetahallisuusmalliin sisältyy paljon merkittäviä ongelmakohtia. Ensinnäkin lainsäätäjää edellyttää, että tahallisuusarvioinnissa painotetaan tekijän käsitystä tunnusmerkistötekijöiden käsilläolon todennäköisyydestä, mutta todellisuudessa tahallisuusarviointi keskittyy objektiivisesti perusteltaviin seikkoihin. Tämänkaltainen tahallisuusarviointi johtaa lapsiin kohdistuneissa seksuaalirikoksissa kriminaalipoliittisesti ongelmallisiin lopputuloksiin, sillä tietyissä olosuhteissa teko jää aina rankaisematta. Toiseksi selonottovelvollisuus istuu huonosti olosuhdetahallisuusmalliin. Selonottovelvollisuuden soveltaminen johtaa nimittäin siihen, että tekijä voidaan tuomita tahallisesta rikoksesta, vaikka hän ei ole ollut selvillä lapsen iästä. Siitä huolimatta selonottovelvollisuuden soveltamista voidaan pitää kriminaalipoliittisesti perusteltuna. Lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten näkökulmasta on kuitenkin ongelmallista, ettei se ole edellä kuvatuissa rajatapauksissa riittävän laaja. Viimeisimpänä havaitsin, että selonottovelvollisuuden laiminlyöntiin liittyvää tarkoituksellista tietämättömyyttä sovelletaan lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten kohdalla pidättyväisesti, koska korkein oikeus on pitänyt lapsen iän selvittämistä haastavana.

Koska olosuhdetahallisuuden alaraja on vakiintunut kotimaisessa oikeuskäytännössä, en näe tarpeelliseksi koko tahallisuusmallin muuttamista. Vaikka olosuhdetahallisuus soveltuu nykyisessä muodossaan huonosti lapsiin kohdistuneisiin seksuaalirikoksiin, en myöskään pidä perusteltuna tahallisuuden alarajan tulkitsemista eri tavalla pelkästään tämän rikostyyppin kohdalla, sillä se olisi lainkäytön yhtenäisyyden kannalta ongelmallista. Näin ollen pidän tuottamuksellisen tekemuodon kriminalisointia mahdollisena ratkaisuvaihtoehtona havaitsemiini ongelmiin.

Tuottamuksen kriminalisointi olisi mielestäni tarpeen, sillä se madaltaisi lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten puuttumiskynnystä. Teon rangaistavuuden alan laajentumista voitaisiinkin pitää seksuaalirikoslainsäädännön tavoitteiden valossa toivottavana muutoksena. Tuottamuksen kriminalisointi ei olisi kuitenkaan yksinkertaista, sillä ensin olisi ratkaistava, miten tuottamusvastuu muotoiltaisiin lakiin ja miten tuottamusvastuuseen liittyvät haasteet käytännössä selätettäisiin. Tulevaisuudessa olisi hyvä tutkia tarkemmin sitä, millaisia ongelmia tuottamuksen kriminalisointiin liittyy tämän rikostyyppin kohdalla ja miten nämä ongelmat olisivat ratkaistavissa.